

jára lép fel, de célja nem épen a vallásos érzés és gondolkodás sz-
lárdítása. Művészet, szerinte, mindaz, a mi a sokaságot egy (és pedig
vallásos) érzelemben egyesíti. Tolsztoi elfogultsága akkora, hogy nem
átallja a művészetet tárgyszegénységgel vádolni, s hozzáteszi: bezzeg
kimeríthetetlen sok témája volna a művészetnek, ha megmaradna a
vallásos irány korlátai közt!

Pædagogusnak azért érdemes ezt az æsthetizáló könyvet végig-
olvasni, mert részleteiben sok igazságot tartalmaz, iránya pedig olyan
nemes, hogy számára az ifjúság vezetésénél, művészeti oktatásakor, a
számos követelmény közt szívesen biztosítanók az első helyet. De
kizárólagosnak, egyedül boldogítónak mindaddig nem tarthatni, vala-
mig a léleknek nem kizárólag a vallásosság lesz szükséglete.

A mi pedig azt a törekvést illeti, hogy a művészet a szépet né-
külözze: tény az, hogy a szépnek szeretete, a szépnek és szebbnek élve-
zésére törekvés mindenekfölött természetes és a normális lélekből ki
nem irtható. A ki ezzel nem számol: az nem lehet jó pædagogus. +

«Richard Wagner als Erzieher.» Ein Wort für das deutsche Haus
und für die deutsche Schule. Von Dr. Alexander Wernicke, Director
der Oberrealschule u. Professor an der Techn. Hochschule in Braun-
schweig. (Langensalza, 1899, Beyer & Söhne.) 128 l., ára 1 márka.

Első gondolatom e cím megpillantásakor az volt, hogy ilyen
könyvünk magyarban nincs. «Arany János nevelő hatása»; «A nevelő
Erkel Ferencz»; «Hogyan nevel Greguss Ágost» — ilyesféle című és
tárgyú könyv nem foglalokzik magyar költővel, magyar zeneköltőve
vagy gondolkozóval. Hogy miért nem? az olvasó úgy is tudja. Második
észrevételem a könyv alcíme volt: «a német otthon és német iskola
számára». Tehát nemzeti szempont, a mit sokan elfelejtnek, mikor a
mi nagy embereinkről írnak. Nem tehetek róla, de azt is leolvastam,
hogy a szerzőnek kétféle állása van, még pedig nagyon szépek: tout
comme chez nous; de az már megint elüt — sajnos — a magyar viszo-
nyoktól, hogy Wernickének 1894 óta ez már hatodik bölcselkedő munkája.
Legyen szabad az előzőnek címét, az érdeklődők számára, ideiktatnom:
«Die mathematisch-naturwissenschaftliche Forschung in ihrer Stellung
zum modernen Humanismus».

Az előttem fekvő könyv egyébiránt különlenyomat a Rein-féle
«Encyklopædisches Handbuch der Pädagogik»-ból, tehát teljességgel
nem hasonlíthat a hasonló címmel régebben megjelent munkákhoz, a
melyekről hadd jegyezzem itt meg, hogy a szerencsés címével «iskolát
csinált» terjedelmes röpirat: a sokoldalú, szellemes és szókimondó

voltáért rendkívül elterjedt «Rembrandt als Erzieher», csak Nietzsche példájára választotta címét, másfél évtizednyi késedelemmel (a «Schopenhauer als Erzieher» 1874 táján jelent meg), sőt emezt is tíz évvel megelőzte a Brockhausnál megjelent «Goethe als Erzieher», mely nem egyéb, mint 1300 Goethe-féle aphorisma, Merz F. gyűjtése. — Wernicke, természetesen, főleg a zenés dráma megalkotóját látja Wagner Rikhárdban, s ebből a szempontból tárgyalja először a művészetnek az egyéniség kialakulására hatását, azután a zenés dráma helyzetét a többi művészetekhez képest, majd Wagner lelki és szellemi változását, fejlődését (egész életrajzát adja); a könyv legnagyobb része Wagner egyéniségét s ennek hatását taglalja: az ő világnézetét, aztán ennek megnyilatkozását a műalkotásokban és prózai (elméleti) műveiben; s miután Wagner jellemének összes nemes vonásait, mint követendő példát bemutatja; a könyv befejezésében kijelöli azt a helyet, a melyet Wagnernek már a középiskolában el kellene foglalnia, az irodalomtörténet és a költészetten révén, valamint a megzenésített drámai műveknek jó előadásban megnézése, átélése útján.

Wernicke fő gondolatai: a regény- vagy drámahősök alakja, cselekvése az egész életre irányíthatja jellemünket, sőt Schiller és Goethe szerint egy egész nemzetét is. Az ós Aristoteles, a kihez mindig vissza kell nyúlnunk, a tragédiától a katharsis hatását követeli. A művészeti alkotások világnézetet alapítanak meg bennünk. A zene rabul ejti hangulatunkat, érzésünket, tehát a zenés drámánál ennyivel szorosabb a színpad és a hallgató kapcsolata, ennyivel odaadóbban figyelünk s egész érzületünket átengedjük a színpad és zene hatásának; pedig, ha valaki: Wagner a legnagyobb mértékben jellemző, drámai, magával ragadó zenével ejti hatalmába a hallgatót.

Szolgáljon ez a szűkszavú kivonat csak ujjmutatásul; az egész könyv helyesen, logikával és érdekesen fejti ki tanulságait, a melyekre művelt osztályunk általában rászorult, s a melyek felől pädagogusainknak érdemes gondolkozniok.

KERESZTY ISTVÁN.

VEGYESEK.

— A II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus Naplója 600 oldalon, három kötetbe foglalva, tárgyalja a magyar tanítók, tanárok s nevelők eme monumentális mozgalmának történetét, előkészítését, előadásait, tárgyalásait. A könyvnek nagy kultúrtörténeti értéke van s mint forrásmunka is kiválóan becses. A kongresszus által kiküldött bizottság e nagy művet a kongresszus határozata értelmében ingyen csupán a szállítási díj lefizetése mellett küldi meg a kongresszus tagjai-